

עליהם בכל זאת תפקיד חינוכי כלשהו. גם לגביהם פועלים אותם חוקים של סלקציה, שהותירו למעונות רק את המחנכים מסוג ב' וג'. נותרים בעלי-מקצוע, שברובם לא הסתדרו במקומות מושכים יותר.

תפקידים קשה לא פחות מזה של הפדגוגים של המוסד. אדרבא: שעה שמחנך מעביר לפעמים פעולות חברתיות הנראות כשעשוע או בידור, דורש המדריך המקצועי מן הנערים מאמץ ועבודה. הניכיו גם אינם שוליות רגילים: המדריך חייב לא רק ללמד אותם כיצד להשתמש במחרטה או במשור, אלא גם כיצד להיות חלק מקבוצת עובדים, להתחשב איש ברעהו — בקיצור, ללמוד את כללי החיים בצוותא. וכל זה, בדרך כלל, בניגוד לרצונם.

מדריך, האחראי על קבוצה של 10-15 נערים, צומד בפניו בעיה קשה של ביטחון. הנערים יכולים ללא כל סיבה נראית-לעין לפתוח בהשתוללות, לדקור אחד מהם או את המדריך בכלי-העבודה שהופקד בידם.

כיצד נבחרים אנשים אלה לעבודתם? על פי רוב (למעלה מ-75 אחוז) אלה הם חברי המפלגה הדתית הלאומית, שזכו בעבודתם כסידור נוח בחיים. רק אחוז קטן מסוגל להשתתף בקורסים שמנהל משרד העבודה למדריכים מקצועיים. כי המדריכים הבאים לקורסים אלה מועסקים בבתי-ספר מקצועיים ובמוסדות חינוך בהם נדרשו להציג תעודות לפני שקיבלו את עבודתם. ואילו, לדברי מנהל אחד המוסדות: "התעודה היחידה שיש לרוב המדריכים והמחנכים במוסדות שלנו היא תעודת-לידה". אפשר להוסיף עוד תעודה: תעודת-חבר במפלגה הדתית.

מדריכים מקצועיים פועלים גם בבתי-הסוהר ובמוסדות ממלכתיים אחרים. בכל המוסדות האלה, הם נמצאים תחת פיקוח של משרד העבודה, הדורש מהם רמה מינימלית של ידע והכשרה מקצועית. לא כן במשרד הסעד. אין לפקחי משרד העבודה רישת-רגל במיתקני ההדרכה המקצועית במוסדות של משרד הסעד. אילו כן, היו בודאי חייבים לפטר חלק ניכר מן המדריכים העכשוויים, שרבים מהם מתקשים למלא דרישות אלמנטריות כמו ידעת קרוא וכתוב.

מצב זה מתקם שבעתיים בנערים. לגבי החוסים במוסדות אלה — שהפגם העיקרי שלהם הוא חוסר יכולתם להשתלב בחברה — הרי רכישת מקצוע והרגלי-עבודה היא כרטיס-כניסה לחברה. ללא מקצוע וללא הרגלי-עבודה, ייסתפו ללא ספק חזרה אל מעגל השוטטות-פושע-מאסר.

מכל התמונה הזאת, ברור דבר אחד: החיילים — כלומר המדריכים והמחנכים — בחיות המלחמה בעבריינות הנוער, אינם יכולים ללחום. לא מפני שאינם מוכנים, או אינם רוצים — אלא מפני שלא קיבלו את האימונים הדרושים, ולא צויידו בנשק מתאים לקראת מלחמתם. הדבר משול לכיתת חיילים, שהוצאה ישר מהקלט, ללא מיון, ללא הדרכה, וללא נשק, ונאמר לה: "צאו, והילחמו בטנקים המסתערים!" הם גורמים נזק עצום, בכך

במוסד מצא חבורת נערים, אשר מדריכיה לא ידעו מה הם רוצים ממנה, כיצד לחנך אותה ואיזה דמות של נוער הם רוצים ליצור. התלה התחרות בין כושרי-המנהיגות שלו לבין כושרי-המנהיגות של המדריכים. תוך כדי כך, ניטשה תחרות נוספת: בינו לבין המנהיג הקיים של הנערים.

זויד ניגש, קודם כל, להוכיח לנערים שיכולתו לבצע פשעים גדולה מזו של מנהיגם הנוכחי, או מזו של כל הניר אחר. הוא יצא להוכיח, שקשריו עם העולם התחתון הדוקים וגבוהים יותר מקשריו של כל נער אחר — ושהצלחתו בחוץ היו גדולות יותר. הנוצות שבכובעו: מספר התיקים שהיו תלויים נגדו בבית-המשפט וחומרם, וסך-הכל של גניבותיו.

כאשר היתה מגיעה שעת כיבוי-אורות, והמדריכים התורנים נשאו בחלק המוסד המוקצה להם, ריכזו הנוער את חבריו סביב מיטתו וסיפר על מעלליו. כך נמשך הדבר שלוש-ארבעה ימים. עד שהתערב "המלך" ששלט או בחבורה. "התיכת שקרן!" הטיח בפני דויד — ומיד התפתחה תיגרה מלכותית. אגרופים הלמו בבושר מוצק, שפתיים התבקעו, דם נטף על הבגדים. שני הגופות הצעירים התגלגלו על הרצפה הקרה, כששני המתאבקים נושפים ונושפים בכבדות. החניכים התבוננו בראה, מבלי להתערב.

בבוקר גילה המדריך התורן את המלך הפועז, העבירו לטיפול בבית-חולים. הוא ניסה לחקור את הנערים מה קרה לו בלילה, אולם הם לא ידעו לספר לו מאומה על הנסיבות בהן נפצע. הם לא ראו, לא שמעו, ולא ידברו — כחלק מהקונספירציה הכללית.

המדריכים לא הבחינו בהשתלטותו של המלך החדש. רק כאשר התרבו סימנים מיוחדים, והיא נתנה כבר תוצאות ממשיות, שמו לב לכך, כי לא הם המכונים את החניכים — אלא כוח אחר, מסוכן.

הסימן הבולט הראשון היה חוסר-מישמעת בכל שטחי החיים במוסד. הנערים החלו מסרבים לקיים את חוקי המוסד או לחיות לפי סדרהיום שלו. הם חייבים, למשל, לקום בשעה שש בבוקר. אולם כאשר הופיעו המדריכים התורניים להערים, סירבו הנערים לקום. "אל תבלבל לי את המוח!" קראו במרדנות.

הצעד הבא: סירוב לשמור על כללי ההיגיינה האישית. הם לא התקלחו, סירבו לסדר את מיטותיהם ולשטוף את חדריהם. כל אלה פעולות-חובה במישטר המוסדות. אלה הם גם פעולות-הבסיס, עליהן רוצה הסגל לבנות אצל חניכיו את ההרגלים להשתלבות בחברה.

בשעת האוכל החלו זורקים הצידה את המזלג והסכין, אוכלים כמו חיות. החזק חטף מן החלש את הנתח הטעים. החלש לא העז להתלונן — ואם התערב המדריך, התקוממו נגדו גם החזק שגנב את האוכל, גם החלש שהאוכל נגנב ממנו. כי החלש פחד מהמלך יותר מאשר מהמדריך. ואם קרה, שנער חלש כזה התלונן בפני המדריך, נוכח לדעת כי המדריך לא יכל לעזור לו. הסרה לו השפעה, והוא לא יכול היה לכפות את דעתו בכוח אישיותו ויכולתו. הנוער החלש הפסיק עד מהרה להתלונן.

וכך נוצר מצב, שנוער אשר נשלח החברה כדי לקבל במוסד זה את המושגים הראשוניים של התנהגות ההולמת חברה תרבותית, קיבל במקום זה שיעור מאלף בהילכות של חוק הגיונגל: כל דאלים — גבר.

★ ★ ★

בידוי קצר בפרדס

הות הנער במוסד היא תקופה של הכשרה הרגלי החברה. אם לא הספיק ללמוד בבית-ספר — מנוצלת שהות זו ללמוד קרוא וכתוב, זוהי ההזדמנות האחרונה שלו בחיים לעשות זאת. הוא צריך ללמוד הרגלי עבודה, ללמוד מקצוע. המדריך הוא נציג החברה, שתפקידו לשכנעו כי סדרים אלה טובים ורצויים.

אם המדריך איננו מסוגל לעשות זאת, מתמוטטת כל התיאוריה היפה הזאת כמו מינדל של חול. במקום נער פרובלמטי אחד, שסיכן את בית השכנים — ועשה זאת תוך פחד מתמיד — נוצר במוסד ריכוז שלם של נערים, הבז לחוקי החברה.

אין מוסד של עבריינות או עבריינים צעירים, שחניכיו אינם רגילים לברוח ממנו. חלקם בורח סתם לשאוף אוויר חופשי. אולם רוב הבריחות מתוכננות היטב, למטרות אסורות. אם המוסד מצוי בסביבה חקלאית, כמו נעורים, סובלים המשקים קשות ממכת גניבת פירות ותרנגולות. תיקיות המוסד ומשרד הסעד — גדושות מכתבי-תלונה של מועצת תלמוגד וכפר הס. אם מצוי המוסד בסביבת שיכון עירוני, כמו עוגה, שופה המשטרה בגל של תלונות ממרחצים שחפציהם נגנבו ומכוניותיהם נפרצו, ומדיירים וחנונים אשר דירותיהם ותנויותיהם סבלו מאורחים לא קרואים.

ראש מועצת כפר יבנה, שבשטח שיפוטו נמצא מוסד צופיה לעבריינות צעירות, מתלונן, לעומת זאת, על מגיפה נשית מיוחדת: התפשטות הנוהג בסביבה. כמה מנערות צופיה הבור-

עו ס ש ח ר

חות — לבדן או בחסות הסרטור — אינן מחכות עד הגיען לתל-אביב כדי לעסוק במקצוע, שעבורו נשלחו מלכתחילה למוסד. הן עוצרות מכוניות בדרך, או מפתות הולכי-רגל לשחות קצרה בפרדס הסמוך למוסד.

ל"מלכים" יש השפעה גם בשטח עבירות המוסר. לא קל למדריך — חסר-השפעה על הנערים, ואשר אין לו יחסי-אמון בתוכם — לגלות הופעתו של הומוסקסואל או נרקומן במוסד. עובר זמן רב, עד שפעולה מסיבית תסגיר נער או נערה כאלה לידי המדריך.

עד אז כבר הספיקו הנער או הנערה לעשות שמות בנשמת חבריהם. מה קורה אז? שתי פגיעות אלה שוב אינן חינוכיות, כי אס-רפואיות. יש לטפל בהן לא במוסד לעבריינים, כי אם בבתי-חולים המתאימים. מנהל המוסד פונה לממונה על המעונות, בירושלים, בבקשה שנערים אלה יוצאו מן המוסד. ההתכתבות נמשכת חודשים — וכל יום מתרחב מעגל הנפגעים ממכות אלה בתוך המוסד.

כאשר מגיעים מים עד נפש, והמנהל או המנהלת מאיימים וצועקים, מוצאים סוף-סוף הנער או הנערה מהמוסד. אולם על פי רוב, לא למוסד רפואי מתאים — כי אם הם מקבלים תעודת-חופש ונשלחים הביתה, שם הם חוזרים לסורם הקודם, ללא כל פיקוח. על פי תקנות הטיפול בנוער עברייני, רשאי הממונה להעניק חופש בבת אחת עד ל-30 יום. אך כאשר עוברת תקופה זו, אין הנער חוזר למוסד, בדרך-כלל: הוא מקבל חופשה נוספת של 30 יום. וכך הלאה — עד שמסתיימת תקופתו של צו-החסות.

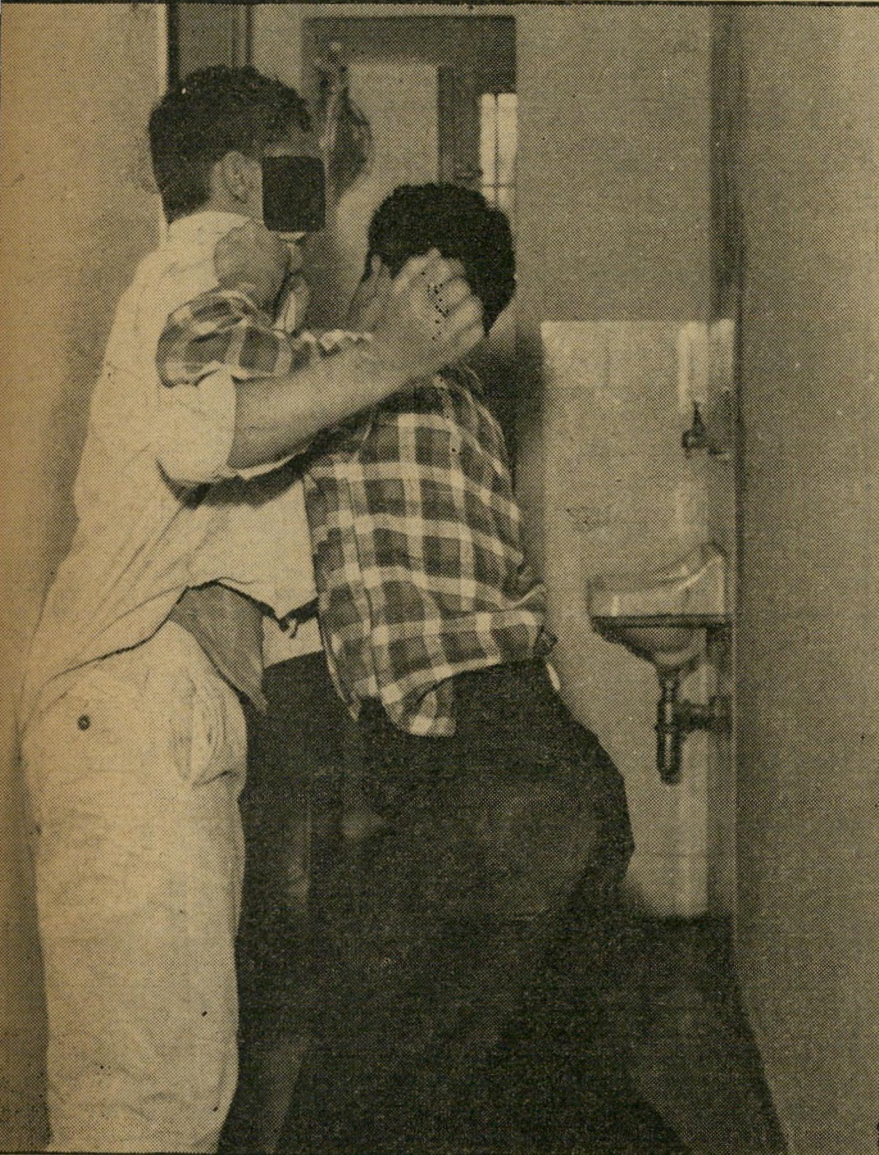
אם מתוך חוסר-יכולת, או חוסר-רצון, עושה בכך משרד הסעד צחוק מכל המוסדות המכובדים כמו המשטרה, בית-המשפט, והמשפחות, אשר קבעו כי נער או נערה זו זקוקים לשהות לטיפול במוסד. כאשר מגיע הזמן, בסוף שנת התקציב, לזחח על פעולות המשרד, מופיעים הנער או הנערה כמי שנמצא בטיפולו של המשרד.

ההתחרות בין המלך לבין המדריכים לובשת לעתים צורות חמורות ביותר. לא פעם, למשל, הגיעו הדברים בשנת-ינקור, מוסר-המיון שביפו, לידי התנגשות גופנית. הנערים התארגנו בכנופיה סביב המלך, וכאשר עמד המדריך על כך שיעשו דבר מסויים, התנפלו עליו. כאשר התערב מדריך שני, התנפלו גם עליו. פצעו את שניהם — והמנהל היה צריך לשלוח קריאות ס.א.ו.ט. למשטרה שתציל את סגל העובדים.

★ ★ ★

בדי נשק, מוד מנקים

קיים פוג שני של מדריכים. אלה הם המדריכים המקצועיים שתפקידם ללמד את הנערים מקצועות כמו נגרות, מסגרות, סנדלרות. אלה אומנם בעלי-מלאכה, אולם מוטל

חוק הגיונגל

הוא החוק השורר במוסדות לעבריינים צעירים. תחת אפט של המדריכים מתנהלת מלחמה מתמדת בקרב הנערים, כשהפושט הגדול מטיל את מרותו על חבריו ועל המדריכים. מהלומות הן חלק מהשיטה.

שאינם מסוגלים למלא את תפקידם. הגיורה שהופקדה בידיהם פרוצה לרחחה, הסנקים מסתערים ללא מעצור.

אולם לא בהם האשם העיקרי. האשם מוטל על שני הגורמים האחרים, החינוכים לכל יחידה צבאית: הספקת השירותים והמינהלה; והפיקוד. שני אלה לוקים עוד יותר מן המדריכים עצמם.

הפרק הבא: מי רצח את החניך, אשר נמצא מת על שפת הים?